de wereld inging, onder de Heidenen het geloof aan een opstanding uit de dooden en van een leven na dit leven, ten zeerste in de schaduw gesteld. Hoe kon 't dan anders, of tegenover de twijfelzucht die uit de Heidenwereld nog gedurig opsteeg, moest de Christelijke Kerk zich met bijzondere voorliefde aan dit doodenvisioen vastklemmen, daar hier toch, niet als in het voorbijgaan, en als ter loops, maar in zeer breede trekken van een opstanding uit de dooden sprake was. Wat hier van die opstanding gezegd werd, sprak zoo sterk, en in zoo levendige taal, dat de zielen die naar wederopstanding dorsten, er in genoten, en de predikers schier als vanzelf telkens weer op deze Godspraak van Ezechiel wezen, om het geloof in de wederopstanding post te doen vatten en stand te doen houden. Doch even natuurlijk is het dan ook, dat wie eenigszins dieper in de profetische litteratuur indrong, en regel voor regel, ja woord voor woord, naging wat hier stond, niet kon aflaten van de bedenking, dat hier toch eigenlijk slechts van de opstanding van één volk, en wel van 't volk van Israel, sprake was, en dat dit geschiedde in termen die terugwezen niet op 't sterven in het algemeen, maar zeer bepaaldelijk, op het sterven derzulken die door het zwaard of althans door aangedaan geweld den dood waren ingegaan. Met name in vs. 9 wordt voor »de dooden" een woord gebezigd, dat op gewone dooden zelfs niet past. Er staat zoo duidelijk in vs. 11 »deze beenderen zijn het gansche huis Israel«, wat aldus van de menschheid in het gemeen niet kan gezegd worden. Wie van het oppervlakkige kan aflaten, moet dan ook als vanzelf tot de erkentenis komen, dat de in vs. 11—14 gegeven toelichting het visioen zeer stellig bindt aan de wederopstanding van het geplaagde en gemartelde Israel uit de bange verdrukking, die aan Gods volk van de zijde der Heidenen overkomen was. Dit echter neemt niet weg, dat het hier gebruikte beeld; ja, dat de vorm waarvan de Geest zich in dit visioen bedient; en dat de teekening van het doodenveld, in verband met wat daarna komt, zeer stelliglijk de mogelijkheid niet alleen, maar ook de zekerheid aangeeft van de opstanding der dooden in het gemeen. Overmits naar Gods openbaring bij het gewagen van zoo ernstige en heilige dingen van zelf niet anders dan beelden en gezichten blijven heerschen, die in zich zelf waarachtig zijn, zoo blijft 't ook hier voor ons vaststaan, dat het bezigen van dit beeld een zeer stellige bevestiging is van het zoo op den voorgrond tredende stuk in onze belijdenis, dat over de wederopstanding der dooden handelt. Stond zulk een weeropstanding ons niet te wachten, zoo kon ze hier niet door God zelf in dit visioen zijn opgenomen. Dat ze er nu niet slechts in is opgenomen, maar zoo breed en omslachtig er in geteekend werd, blijft daarom zeer terecht nog steeds in Christus Kerk gelden voor een stellige aanwijzing, dat er in de door God beschikte ure, voor ons zulk een opstanding te wachten is. Ook al wordt de opstanding der dooden hier slechts in oneigenlijken zin als beeldspraak voor Israels herstel gebezigd, het gebruik van dit beeld onderstelt dan toch de realiteit van wat er zich in uitdrukt. Ware er niet waarachtiglijk na den dood een opstanding, zoo zou dit beeld *van Godswege* hier niet gebezigd zijn.

DR. A. K.

„Alzoo beweende hem zijn vader".

> En alle zijne zonen en alle zijne dochteren maakten zich op, om hem te troosten; maar hij weigerde zich te laten troosten, en zeide: »Want ik zal, rouw bedrijvende, tot mijnen zoon in het graf nederdalen. Alzoo beweende hem zijn vader.
> Genesis 37 : 35.

De geest, die in 't gezin heerscht, spreekt zich 't sterkst uit, als er een lijk in huis is. Vooral zoo het 't lijk is van een geliefden doode.

Toen in de eerste jaren na Jezus hemelvaart, vooral in de dagen van vervolging, het geloof bezielende geestdrift wekte, wist men van geen rouw. De gestorvene was de gelukkige, die tot de zaligheid was ingegaan. Onder jubileerend gezang droeg men daarom 't lijk ter grafstede uit. En niet 't rouwkleed, maar bloementooi was hetgeen het uiterlijk der begrafenis kenmerkte.

Dit echter hield slechts kort aan. Al spoedig werd de levenstoon meer gedempt, en vandaar dat de doodsgedachte meer dan de reuke des levens allengs den toon begon aan te geven. Vandaar terugkeer van 't rouwkleed. Somberder toon. Een treuren in tranen.

Zoo is, eeuw na eeuw, al naar de geestesstemming was, de volksgewoonte bij 't sterven en begraven omgegaan.

Reeds van Jacob lezen we, dat hij op 't gerucht af, dat Jozef door 't wilde dier verscheurd zou zijn, zijn kleed scheurde, een zak omgordde, en vele dagen lang rouw bedreef, ja, eerst zelf zijn zoon beweende. Later werd 't in Israel zelfs gewoonte om rouwbeklagers te huren, opdat 't geween niet te spoedig zou wegsterven. Het lijk droeg men ook wel, gelijk nu nog in Palestina, op een ladder gebonden, op halven draf naar het graf uit, maar de rouw hield aan, en het somber zich kleeden en het treuren over het droef verlies bleef wat 't was.

In onze Westersche landen ging dit meer gematigd toe. In het Oosten mint men een sterker doen uitkomen van wat in de ziel aan vreugd of leed omgaat. Allengs slopen zelfs ook maaltijden in, die kwansuis de treurenden troosten moesten, maar toch al te vaak in luidruchtigheid verliepen. Toen volgde op het eind der vorige eeuw de overdreven aandoenlijkheid, die weer in tranen lucht zocht. En sinds sloeg 't nogmaals om. Alle aandoenlijkheid week nu. Vaak zelfs viel het rouwkleed weg. Vooral meed men rouwbezoeken. Er mag nu ter nauwernood over den dood gesproken worden. Eerst sierde men de lijkkist nog met bloemen. Nu daarentegen ook dit niet meer.

Het werd dan ook ten slotte niets dan ijdeltuiterij, om het sterven te doen vergeten. En zoo heet 't dan nu: Geen bezoek, geen bloemen, liefst geen rouwkleed. Haast geen notitie van het sterven meer. De indruk van verlies die de Dood veroorzaakt, moet natuurlijk merkbaar zijn. Een lief lid van ons gezin of van onze familie sterft. Dat is droef. Men voelt het verlies. Maar over dit gevoel moet getriomfeerd. Het is nu eenmaal zoo, dat 't sterven ons allen wacht. Betoon dan dat ge over uw gevoel weet te heerschen, en daarin spreekt nu de zedelijke kracht.

—

Zoo wordt het almeer juist het tegendeel van wat 't zijn moet. In den dood belichaamt zich de hoogste levensernst. En juist die levensernst wordt nu onderdrukt, en lijdt schade, zoo ge, wanneer 't sterven in uw gezin een teer leven komt afsnijden, 't oor toestopt voor wat dit sterven ook u zeggen komt.

Het ligt er nu eenmaal toe, dat we niet gestadig onder den pijnlijken indruk van den Dood kunnen blijven. Dat zou onze kracht breken. Ook zou 't geloof er onder kwijnen gaan. Wat ons gestadig bezielen moet, is niet de macht en het werk van den Dood, maar de hope des eeuwigen levens.

Juist daarom is er van Godswege in onzen levensloop voor gewaakt, dat te zijner tijd de indruk van het sterven opnieuw diep in 't hart kan ingaan. Niet zoozeer door lectuur, en ook niet door somber peinzen, maar door het doen Gods als Hij een onzer lieven van ons neemt, ons bij 't lijk weenen doet, en ons naar het graf doet uitgaan, om onzen doode naar zijne laatste rustplaats uit te dragen.

Door zulk een sterven toch komen we met den ernst van den dood en met de ontzaglijkheid van het sterven onverwacht in zeer nauwe aanraking. En dan is het eisch ook van 't geloof, dat we voor ettelijke dagen onze gewone levensbezigheden van ons schuiven, meest met wie van ons ging bezig zijn, het sterven weer indenken, en geheel de aangrijping en aandoening ondergaan, die elke aanraking met den Dood bij wie zijn gevoel niet verstompte, te weeg brengt.

Niet om te weenen als die geen hope hadden, maar om dan toch den vollen indruk van 't sterven weer over onze ziel te laten uitgaan, en het weer zelf te ervaren, hoe nog steeds ons leven hier op aarde, ja óók den lach om de lippen kan plooien, maar toch ook, als de Dood weer nadert, en ons zijn prooi afvergt, iets in de ziel doet omgaan, dat stilling zoekt in den traan.

—

Het verraadt dan ook inzinking van het geloof, zoo de belijders van den Christus zich zelfs op 't graf door de gewoonten van de kinderen der wereld laten beheerschen, gelijk het toch feitelijk al te veel geschiedt. Lees het maar onder de rouwbrieven, onder de rouwkaarten, hoe vaak ook in Christelijke familiën letterlijk de usantien van de ongeloovige wereld worden nagevolgd.

Nu gaat 't in de ongeloovige wereld op en neder. Achter ons ligt een tijd, waarin de lieden der wereld, in 't materieele verzonken, den dood en het sterven als wegcijferden. Er mocht niet meer van gesproken worden. Het moest alles ongemerkt toegaan. En hoe eer hoe beter moest vergeten, dat er een doode werd uitgedragen. Zelfs 't verbranden van 't lijk kwam in zwang.

Thans gaat 't weer in omgekeerde richting.

Over het zich verliezen in het stoffelijke is men nu weer heen. Het hunkert nu alles weer naar het ingebeeld ideale. Zoo komt nu weer de neiging op, om zich aan den schijn te vergapen.

Maar onder ons mag aan die op en neergaande neigingen niet worden toegegeven. In de Christelijke familiën moet 't sterven zijn heilige roeping blijven vervullen. Van 't graf moet een ontroerende sprake tot wie blijven uitgaan.

En daarom nu juist is het zoo onverbiddelijke eisch, dat we bij doodelijke krankheid, bij het sterven, en bij wat met het lijk gebeurt, onder den vollen indruk van wat God de Heere in dit alles doende is, ons voor een wijle van het gemeene leven afzonderen, uit onze gewone levenstaak ons terugtrekken, zelve meer zwijgen dan spreken, maar dan toch weenen over het spel der levensgangen, en in stille terugtrekking ons overgeven aan den indruk dien 't God belieft op ons te willen maken.

We staan dan bij 't lieve lijk, we voelen wat ons daarin ontnomen werd, we ontwaren weer al de ontzaglijkheid van wat 't sterven in ons leven aanricht, en we tasten de waarschuwing die er ook voor ons zelven in ligt uitgesproken.

't Gedenk te sterven' moet dan in onze zielsverborgenheid worden gehoord.

Geve men daarom aan dit wegdoezelen van de tranen in heiliger kringen toch niet toe. Of is 't niet God, die ons ook den traan gegeven heeft?

Dan vergete uw ziel voor een oogenblik de wereld om u heen. Het is uw God die in 't sterven van een uwer lieven ook u waarschuwen komt. En dan schrijnt en schreit immers achter dit sterven de zonde, waaruit de Dood opkwam.

Het sterven in uw huis vernedert u. Het maakt u klein. Het buigt u voor uw God neder. En als dan, uit die diepte, straks weer dankend uw geloof mag opwaken, en ge in uw Heiland het leven begrijpt, dan ja wordt het: „Dood waar is uw prikkel, Graf waar is uw overwinning!" als een juichende en jubelende zielsuiting.

Dr. A. K.

Amsterdam, 30 Juni 1916.

Onze Universiteitsdag, die weer met rassche schreden nadert, zal ditmaal te Rotterdam worden gehouden, en al zullen de Rotterdamsche vrienden nog wel onder den indruk zijn van den minder gunstigen afloop der Statenverkiezingen in hun stad, hun ontvangst zal er daarom niet minder gul en hartelijk om wezen.

Want al is Rotterdam geen Universiteitsstad, maar een echte handelstad, die haar eenige Hoogeschool aan Mercurius gewijd heeft, toch klopte in Rotterdam altoos een warm hart voor onze Universiteit. De herinnering aan vroegere samenkomsten te Rotterdam liet dan ook den aangenaamsten indruk achter. Schier nergens waren de vergaderingen zoo flink bezocht als hier. Het vuur van geestdrift behoefde er niet aangeblazen te worden, het laaide van zelf op. En waren onze Universiteitsdagen elders vaak propagandatochten, om de liefde der broeders voor onze school te winnen, in Rotterdam behoefde geen propaganda gemaakt te worden, men kon zich daar verkwikken aan wat spontane liefdesuiting bood. En ook ditmaal zal het, we twijfelen er niet aan, aan gulle gastvrijheid, aan hartelijkheid in den omgang, aan geestdrift en bezieling voor ons heilig beginsel in Rotterdam niet ontbreken.

Ook het programma voor beide dagen belooft veel.

Eerst komt weer de *wetenschappelijke samenkomst*, die Woensdag 5 Juli te 10 ure zal aanvangen en waar, onder het presidium van Prof. Dr. H. H. Kuyper, Dr. G. Ch. Aalders predikant te Ermelo en Prof. Mr. P. A. Diepenhorst hun referaten zullen verdedigen; het eerste referaat handelt over de Bronnenscheiding in den Pentateuch, het tweede over het Kapitalisme. Beide referaten, die reeds gepubliceerd zijn, behandelen belangrijke onderwerpen, getuigen van dege studie en maken een uitnemenden indruk. Aan stof tot discussie zal het dan ook zeker niet ontbreken. En bovenal verblijdt het ons, dat ditmaal naast een Hoogleeraar onze Hoogeschool weer een oud-student in het krijt zal treden. Het karakter en doel dezer samenkomsten komt daardoor beter tot zijn recht.

Des avonds te 8 ure zal in de Nieuwe Zuiderkerk de *bidstond* gehouden worden door Dr. K. Dijk, predikant te 's Gravenhage. De vrienden van buiten Rotterdam zullen wel gaarne van de gelegenheid gebruik maken om het nieuwe Kerkgebouw en prachtige orgel, waarvan ze reeds zoo veel goeds gehoord hebben, van naderbij te leeren kennen. Toch is en blijft natuurlijk hoofdzaak het gebed, waarin alle vrienden onzer School zich vereenigen zullen om haar belangen en die van de Vereeniging aan God op te dragen. Dat daarbij de jongste predikant van 's Gravenhage zal voorgaan, is ons recht aangenaam, want de uitnemende naam, dien Dr. Dijk heeft niet alleen als welsprekend redenaar, maar vooral als een der meest besliste en bezielde kampvechters van het Calvinisme, staat ons borg, dat een goed woord als inleiding tot het gebed ons zal geboden worden. Na afloop van de gebedsure zal er gelegenheid wezen elkander gezellig te ontmoeten in het gebouw van den »Deutschen Verein« in de Witte de Wittstraat. Laten we hopen, dat de naam van het gebouw onze pro-Ententevrienden geen schrik aan zal jagen, als zéílde de Universiteit onder Duitsche vlag. De vlag, die van den mast van ons scheepke wappert, toont nog altoos de onvervalschte, echt-Nederlandsche kleuren.

Donderdag 's morgens te 10 uur, zal de eigenlijke *jaarvergadering* der Vereeniging, die alleen voor haar leden en begunstigers toegankelijk is, worden gehouden in de Diergaarde. Prof. Dr. C. van Gelderen is uitgenoodigd deze vergadering te presideeren. Het jaarverslag, dat in druk rondgezonden werd, geeft in menig opzicht stof tot dank. Geen der Directeuren, Curatoren of Hoogleeraren werd door den dood ons ontnomen. Het aantal studenten slonk natuurlijk tengevolge van de mobilisatie, maar dit euvel zal wel, zoodra de oorlogstoestand voorbij is, ophouden. De staat der finantien is veel verbeterd. Contributien en collecten stegen; voor het afgeloopen jaar is het tekort bijna gedekt. Toch blijft de Vereeniging met de belangrijke tekorten van vorige jaren zitten en wordt er daarom een beroep gedaan op de vermogende vrienden om dit tekort te dekken. Bovendien moeten de inkomsten vermeerderen omdat de uitgaven toenemen en de Universiteit zich uitbreiden moet. Reden om in te slapen is er dus niet; veeleer tot verdubbelde activiteit. Een Hoogeschool, die nog niet eens over *f* 80.000 jaarlijks aan inkomen beschikken kan, leeft nog altoos beneden het minimum. Al deze vragen zullen in de jaarvergadering zeker ter sprake komen. Toch zal deze vergadering niet alleen aan benoemingen en de bespreking van het jaarverslag gewijd zijn, maar Prof. Dr. Bavinck zal er een referaat houden over *Theologie en Predikambt*. Waar Prof. Bavinck in de laatste jaarvergaderingen maar al te zelden zijn stem ons te hooren gaf, zullen de Rotterdammers wel dubbel het voorrecht op prijs stellen, dat dit genot hun wordt gegund.

En niet minder zal het hun verheugd hebben, dat Directeuren met de wijsheid, die hun altoos eigen is, aan Prof. Dr. W. Geesink hebben opgedragen in de openbare middagvergadering, die voor ieder openstaat, een pleitrede voor de Vrije Universiteit te houden. Wie Rotterdam kent, weet, hoe warm de liefde daar nog altoos is voor den man, die mede Rotterdam's kerk tot reformatie bracht en wiens persoon en arbeid nog altoos in dankbare herinnering is, al is het meer dan een kwart eeuw geleden, dat hij den kansel voor den katheder verwisselde. Prof. Geesink zal spreken over *oorsprong, karakter en beteekenis* der Vrije Universiteit. Moge zijn woord weer nieuwe bezieling voor onze Hoogeschool wekken.

Een broederlijke maaltijd zal na afloop in de Rotterdamsche Diergaarde worden gehouden; wie er aan deel wil nemen heeft zich aan te geven bij den heer C. Kerkhof Noordsingel 202, Rotterdam.

Oorlogswinst.

De *Nieuwe Rotterdammer* leidde uit hetgeen we over oorlogswinst schreven af, dat we het nemen van woekerwinst wel afkeurden, wanneer dit tegenover ons eigen volk geschiedde, maar niet wanneer dit geschiedde tegenover het buitenland.

Mogen we opmerken, dat dit allerminst onze bedoeling was. Wanneer we inzonderheid opkwamen tegen de woekerwinst behaald ten koste *van ons eigen volk*, door stelselmatig de prijzen der levensmiddelen op te drijven, dan geschiedde dit, omdat ons eigen volk ons het naast is, en het kwaad, waartegen we wilden waarschuwen, in dezen vorm het meest stuitend is. Maar daaruit mag niet worden afgeleid, dat we het nemen van zulk een woekerwinst tegenover andere volkeren wel geoorloofd zouden achten. Er staat voor ons het tegendeel vast. Dat met het oog op de vermeerderde risico hoogere prijzen van het buitenland gevraagd worden, is niet af te keuren; maar wanneer men van de ongelegenheid en den nood aan levensmiddelen, waaronder deze volkeren gebukt gaan, misbruik maakt, gelijk helaas maar al te veel geschied is, om vaak minderwaardige levensmiddelen tegen exorbitant hooge prijzen naar het buitenland te verkoopen, dat is dit naar onze overtuiging evengoed *zonde*. Onder de gruwelen, waaraan deze oorlog zoo rijk is, is niet een der minst stuitende de uithongeringspolitiek door Engeland op Duitschland toegepast, waarvan onschuldige vrouwen en kinderen de slachtoffers worden. De kindersterfte moet in Duitschland nu reeds onrustbarend zijn toegenomen. Die uithongeringspolitiek is niet alleen met het internationale recht in strijd, maar wordt ook door de zedelijke conscientie geoordeeld. En wie dan nog van den nood, door zulk een uithongeringspolitiek veroorzaakt, gebruik gaat maken om door woekerwinst zich zelf te verrijken, zondigt tegen den eisch der Christelijke barmhartigheid. En op zulk een winst kan de zegen Gods niet rusten.

Kerkelijke attestatie.

V.

Ten slotte nog een enkel woord over de zoogenaamde »schippersattestatie«.

Attestaties in eigenlijken zin zijn zij natuurlijk niet, want wie een attestatie aanvraagt, houdt daarmede op lidmaat van die Kerk te zijn en gaat naar een andere Kerk over, waar hij zich metterwoon vestigen zal. En dat nu is de bedoeling van een »schippersattestatie« niet, want zulk een schipper blijft lidmaat van de Kerk, waar hij zijn vast domicilie heeft, maar vraagt alleen van den Kerkeraad een getuigenis, dat hij lidmaat van de Kerk is en niet onder censuur staat, om wanneer hij weken en maanden lang met zijn schip op reis is, op de plaatsen, waar hij stil ligt, aan het Avondmaal te kunnen deelnemen of eventueel een kind, dat hem onderweg geboren wordt, te kunnen laten doopen. De Synode van Dordt 1893 Art. 189 noemde zulke schippers »zwervende leden« en bepaalde, dat hun met het oog op hun zwervend rondtrekken een bewijs van lidmaatschap zal gegeven worden.

Tegen deze regeling bestaat op zich zelf geen bezwaar, ook aan een gewoon lidmaat, die op reis gaat en elders het Avondmaal wenscht te gebruiken, kan de Kerkeraad zulk een getuigenis meegeven, opdat de Kerkeraad van de plaats, waar hij ten Avondmaal zal gaan, wete, dat hij lidmaat der Kerk is en niet onder censuur staat. De moeilijkheid schuilt alleen hierin, dat waar deze schippers een zwervend leven leiden, maanden lang op reis zijn en slechts nu en dan thuis komen, toezicht op hun leven door den Kerkeraad niet gemakkelijk is uit te oefenen. Voor elke reis een nieuw bewijs aan den Kerkeraad te vragen, zou de beste maatregel wezen, maar in de praktijk is dit lastig, vooral bij beurtschippers, die geregeld heen en weer varen. En tegen het afgeven van een *aldoor geldig* bewijs bestaat het groote bezwaar, dat wanneer zulk een schipper dan onder censuur wordt gezet en weigert dit bewijs terug te geven, hij elders tot het gebruik der Sacramenten zou kunnen worden toegelaten op grond van dit bewijs. Vandaar dat men algemeen de gewoonte volgt, om zulk een bewijs slechts voor één jaar af te geven en dit op het bewijs te vermelden. Na afloop van elk jaar moet de schipper dan opnieuw een bewijs aanvragen, en de Kerkeraad heeft dan te beslissen, of hij hem opnieuw zulk een bewijs zal afgeven. Een onzer predikanten was zoo vriendelijk ons zulk een »schippersattest« toe te zenden, gelijk dat bij zijn Kerk gebruikelijk is. Het is een kaart van niet te grooten omvang en op stevig karton gedrukt, die de schipper gemakkelijk bewaren kan. Er boven staat: *Bewijs van lidmaatschap* van de Gereformeerde Kerk te.... Daarna volgt de naam van den schipper met de verklaring, dat hij in de Gereformeerde Kerk, waar hij woont, toegang heeft tot het Heilig Avondmaal, met het verzoek aan de Gereformeerde Kerken om hem bij voorkomende gelegenheden tot het gebruik der heilige Sacramenten toe te laten. Namens den Kerkeraad wordt deze verklaring onderteekend door praeses en scriba, terwijl onderaan de kaart vermeld wordt, dat dit bewijs slechts voor één jaar geldig is en wel van 1 Jan. 19.. tot 31 Dec. 19.., waarom de bezitter de kaart in persoon of per post in de maand Januari aan den Kerkeraad moet terugzenden om een nieuwe kaart te ontvangen.

Natuurlijk is de moeilijkheid hiermede niet geheel opgelost, want vooreerst kan het gebeuren, dat zoo iemand in den loop van het jaar gecensureerd wordt en dan toch elders de sacramenten zou willen gebruiken; en ten tweede maakt het zwervend leven van zulk een schipper het moeilijk voor den Kerkeraad om te controleeren, of hij geregeld de bediening des Woords bijwoont, aan het Avondmaal deelneemt en zijn kinderen doopen laat.

Wat nu de eerste moeilijkheid betreft, zoo is deze niet geheel weg te nemen, want misbruik van zulk een bewijs kan er altoos gemaakt worden. Maar wanneer het bewijs slechts voor één jaar geldig is, kan dat misbruik toch nooit heel lang duren. Bovendien kan de Kerkeraad, wanneer hij zoo iemand onder censuur plaatst, het bewijs van lidmaatschap terug eischen en 't geval zal zich wel uiterst zelden voordoen, dat de schipper dan weigert, het bewijs terug te geven. Desnoods kan de Kerkeraad ook nog naar de plaatsen, waarheen de schipper gaat, schrijven om de Kerkeraden daar te waarschuwen.

En wat de tweede moeilijkheid betreft, zoo kan hieraan worden tegemoet gekomen, doordat de Kerkeraad die het bewijs afgeeft, daarop verzoekt aan de Kerkeraden van de plaatsen, waar hij vertoefd heeft, op den achterkant van dit bewijs te vermelden, of hij van de bediening der sacramenten gebruik heeft gemaakt, gelijk op de ons toegezonden kaart gevraagd wordt. Dit laatste is noodig, niet alleen om te controleeren, of zoo iemand regelmatig ten Avondmaal is geweest, maar ook of zijn *kinderen* gedoopt zijn geworden. Ook aanteekening te verzoeken, of hij regelmatig de bediening des Woords heeft bijgewoond, zou te veel gevergd wezen. Men kan niet vergen, dat een schipper elken Zondag tweemaal zijn kaart laat afteekenen wegens trouw kerkbezoek. Zulk eene controle wordt in de eigen gemeente ook niet gehouden. Maar bij bezoek van het Avondmaal of bij de doopsbediening aan de kinderen moet de schipper het bewijs toch aan den Kerkeraad laten zien, en dan gaat het in één moeite door, dat de Kerkeraad hiervan op dit bewijs aanteekening doet.

De kinderen des Verbonds.

XLI.

Hoe en wanneer God de Heere deze belofte vervult, dat Hij den Heiligen Geest, die de wedergeboorte werkt, aan onze kinderen schenken zal, is een vraag, waarover onze Gereformeerde Kerken zich steeds met groote voorzichtigheid hebben uitgelaten, omdat het hier eene *verborgenheid* geldt, waarin we niet wijzer moeten willen zijn dan God ons in Zijn Woord heeft geopenbaard. In het bekende gesprek met Nicodemus heeft Christus zelf gezegd, dat deze werking van den Heiligen Geest bij de wedergeboorte „gelijk is aan den wind, die blaast, waarheen *hij wil*; men hoort zijn geluid, maar men weet niet, *vanwaar hij komt*" (Joh. 3 : 8). Evenals we de aanwezigheid van den wind alleen kunnen opmaken uit zijn geluid, dat we hooren, zoo kunnen we ook de aanwezigheid van den Heiligen Geest in ons eigen hart en in het hart onzer kinderen alleen opmerken, wanneer we de werking van dien Geest bespeuren in dadelijk geloof, in bekeering, in heiligmaking, omdat dit alles ons *bewuste* zieleleven raakt. Maar vanwaar deze werking des Heiligen Geestes komt en wanneer ze in ons hart aanvangt, weten we niet, omdat de oorsprong van het nieuwe leven zich in het *onbewuste* zieleleven terugtrekt en daarom voor ons altoos eene mysterie is en blijven zal.

Reeds bij volwassenen is dit zoo. Menigeen, die toch waarlijk wedergeboren en een kind Gods is, weet volstrekt niet te zeggen, wanneer dit werk Gods in hem aanving, vooral niet wanneer hij evenals een Samuel en een Obadja van der jeugd af God heeft gediend. En ook waar dit niet het geval is, en men eerst op later leeftijd tot een zoogenaamde krachtdadige bekeering is gekomen gelijk een Augustinus, en daarom, evenals hij, zelfs de *plaats* en het *uur* van zijn bekeering kan aanwijzen, volgt daaruit volstrekt nog niet, dat het werk der genade eerst toen in het hart is aangevangen. Althans Augustinus zelf verhaalt ons in zijn Belijdenisschriften, dat hij reeds als kindeke met de moedermelk de liefde tot Christus had ingezogen; dat deze liefde ook als knaap reeds zoo sterk bij hem werkte, dat, toen hij eens ernstig ziek werd, hij begeerde gedoopt te worden; en dat zelfs later, toen hij van het Christelijk geloof al verder afdoolde en tot zoo droeven zedelijken val kwam, de naam van Jezus hem altoos dierbaar is gebleven, en zijn hart onrustig in hem was, totdat het eindelijk ruste vond bij God. En Augustinus is niet de eenige, wien het zoo is gegaan; ook Prins Willem van Oranje zegt in zijn Apologie tegen Koning Philips, dat het zaad van ware godsvrucht reeds vroeg als kind in zijn hart was gezaaid, maar dat het daarna door de doornen en distelen der wereld was overwoekerd en bijna verstikt geworden, totdat het God behaagde, in de ure zijner bekeering, dit zaad, dat schier verstorven scheen, weer levend te maken en vrucht te doen dragen. Ook Calvijn in zijn *Tweede verdediging van de vrome en rechtzinnige leer tegen Joachim Westphal*, wijst, juist in verband met den kinderdoop, er op, hoe het met dit zaad der genade Gods in ons hart, gaat als met het natuurlijke zaad, dat volstrekt niet altoos, wanneer het in den akker geworpen wordt, terstond wortel schiet en ontkiemt, maar maanden lang schijnbaar werkeloos in de aarde kan verscholen blijven, totdat eindelijk de lente komt, en dan dit zaad ontkiemen gaat en ons zijn aanwezigheid in den akker uit het opschieten van de aar blijkt. Wat men wel eens beweerd heeft, dat het Goddelijke zaad der wedergeboorte, zoodra het in ons hart gezaaid is, terstond in vrucht van waarachtige bekeering en geloof zich moet openbaren, omdat het nieuwe leven geen oogenblik verborgen kan blijven, is dan ook nooit de leer onzer Vaderen geweest en gaat zelfs van een geheel onjuiste opvatting van het werk des Heiligen Geestes uit. Immers indien de genade Gods niet belet, »dat Gods kinderen *na hunne bekeering*, gelijk onze Vaderen te Dordt beleden (Canones V, Art. 5, 6, 7) door het vleesch, de wereld en Satan kunnen weggerukt worden tot zware en zelfs gruwelijke zonden, zooals de droeve voorbeelden van David, Petrus en andere Bijbelheiligen ons leeren", en God de Heere toch »niettegenstaande dien zwaren val in hen bewaart het onverderfelijke zaad, waaruit zij wedergeboren zijn en den

Heiligen Geest nooit geheel van hen wegneemt", wie zal dan beweren, dat ditzelfde niet evengoed mogelijk is, vóórdat hun bekeering heeft plaats gegrepen. Was wat een Augustinus vóór zijn bekeering misdeed, dan soms erger dan wat een David na zijn bekeering heeft misdaan?

Kunnen we derhalve reeds bij volwassenen volstrekt niet zeggen, wanneer hun wedergeboorte heeft plaats gevonden, omdat dit een voor ons verborgen werk des Heiligen Geestes is, zoo geldt ditzelfde natuurlijk in nog veel sterkere mate ten opzichte van onze jonge kinderen. van wier zieleleven we niets afweten, zoolang dit nog in het onbewuste wegschuilt. Het »geluid« des Geestes, waaruit we bij den tot bewustzijn gekomen mensch de aanwezigheid van den Geest kunnen afleiden, ontbreekt bij hen nog geheel, want er is van dadelijk geloof, en van dadelijke bekeering bij zulk een klein kindeke, dat nog onbewust in de wieg ligt, natuurlijk geen sprake. Hier kunnen we dus alleen afgaan op de *belofte* Gods, dat Hij ook aan onze kinderen den Geest, die het geloof werkt, schenken zal. En die belofte alleen geeft ons zekerheid, dat de Heilige Geest ook in de harten dezer kinderen werken wil en werkt.

De vraag, of God de Heere deze belofte des Geestes bij de uitverkoren kinderen des Verbonds daarom altoos en zonder uitzondering vervult in hun *vroegste* jeugd, d. w. z. terstond na hunne geboorte en nog vóór zij den doop ontvangen, kan, omdat het hier een *verborgen* werk Gods betreft, nooit met stellige zekerheid worden beantwoord. Bij den doop der volwassenen, waarvan de Heilige Schrift melding maakt, zien we, dat de mededeeling des Heiligen Geestes soms aan den doop voorafging, zooals bij Cornelius en zijn gezin; soms onder den doop plaats vond, zooals bij Christus zelf en bij de drie duizend, die op den Pinksterdag gedoopt werden; soms terstond na den doop volgde, zooals bij de Samaritanen, die eerst door Philippus gedoopt werden en daarna door handoplegging der Apostelen den Geest ontvingen. Vandaar dat onze Gereformeerde Kerken in haar belijdenisgeschriften zich over deze vraag nooit met beslistheid hebben uitgelaten, omdat zij het *vrijmachtig bestel Gods willen eerbiedigen*, die den Heiligen Geest schenkt, *waar* en *wanneer Hij wil*. Zoo wordt in de Belijdenis omtrent de Sacramenten, die door Calvijn en Bullinger is opgesteld en waardoor de Gereformeerde Kerken in Zwitserland tot overeenstemming zijn gekomen, de zoogenaamde Consensus van Zurich, gezegd, dat »de nuttigheid, die wij van het Sacrament bekomen, volstrekt niet beperkt moet worden tot het oogenblik, waarop het ons wordt bediend, alsof het uitwendige teeken altoos op dat oogenblik de genade Gods mede zou brengen; maar dat God de kinderen, die jong gedoopt zijn, *wederbaart of in hun eerste levensjaren, of als ze jongelingen geworden zijn of in den tijd van hun ouderdom*« (Art. 20). Evenzoo zegt de Confessie van de Synode van Westminster, dat »de werking van den doop niet beperkt mag worden tot het oogenblik, waarop deze bediend wordt, hoewel de beloofde genade Gods door het wettig gebruik van het ingestelde Sacrament niet alleen aangeboden, maar ook werkelijk geschonken wordt aan al degenen, kinderen of volwassenen, aan wie die genade krachtens het raadsbesluit Gods toekomt, maar dat God die genade hun schenkt op *den door Hem daarvoor vastgestelden tijd*" (Cap. XXVIII, Art. 6). En geheel in overeenstemming daarmede heeft ook onze generale Synode te Utrecht in 1905 uitgesproken, dat »men niet uit de Schrift bewijzen kan, dat elk uitverkoren kind reeds vóór den doop wedergeboren is, aangezien God vrijmachtig is om Zijne belofte te vervullen vóór, onder, of na den doop".

Maar even beslist als onze Gereformeerde Kerken voor de vrijmacht Gods zijn opgekomen tegenover hen, die de wedergeboorte te veel wilden binden aan het oogenblik, waarop het *Sacrament van den doop* ons bediend wordt, even beslist hebben ze dit gedaan, en ook daarop mag wel eens met nadruk worden gewezen, tegenover dezulken, die de wederbarende werking des Heiligen Geestes afhankelijk wilden stellen van het genademiddel van het *gepredikte Woord Gods*.

Natuurlijk hebben onze Gereformeerde Kerken steeds erkend dat het Woord een *genademiddel* is en dat de Heilige Geest in den regel, zoowel bij volwassenen als bij kinderen, die tot jaren des onderscheids zijn gekomen, zich van dit middel bedient om hen tot geloof en bekeering te brengen. Het geloof, zegt de Apostel, is uit het gehoor en het gehoor is uit het gepredikte Woord Gods. Van Lydia de purperverkoopster leest men dan ook, dat de Heilige Geest haar hart opende, toen Paulus haar het Evangelie verkondigde, opdat zij op dit woord acht nemen en gelooven zou. »Leer mij door uw Woord en Geest" blijft daarom altoos de bede van Christus, Kerk. Tegenover de Enthousiasten en geestdrijvers, die het Woord verwerpen of minachten, en op inwendige openbaringen van den Heiligen Geest afgaan, hebben onze Gereformeerde Kerken steeds gehandhaafd, dat Woord en Geest niet mogen gescheiden worden; dat uit- en inwendige roeping bijeen hoorerr; dat de Geest door het Woord ons leert en leidt. Zelfs kan men in goeden zin zeggen, gelijk Calvijn in zijn Institutie doet, dat het *Woord* het *eenige zaad* der wedergeboorte is, want het is het Woord, dat in het hart gezaaid wordt, waardoor onder inwerking des Heiligen Geestes de vrucht van geloof en bekeering — en dat bedoelt Calvijn hier met de wedergeboorte — in ons tot stand wordt gebracht. (Inst. IV, 16, 18).

Maar daaruit volgt niet, dat de Heilige Geest de wedergeboorte, nu in engeren zin genomen als de aanvang van het nieuwe leven, niet ook buiten het Woord om in ons werken kan en werkt. Calvijn weerspreekt die gevolgtrekking op de aangehaalde plaats juist zoo beslist mogelijk, en men doet hem wel grootendeels onrecht aan, wanneer men met een beroep op dit éene woord hem een gevoelen zou toedichten, dat niet alleen het zijne niet is, maar dat hij juist veroordeelt en bestrijdt. Het waren niet de Gereformeerden, maar de Anabaptisten, de verwerpers van den kinderdoop, die in Calvijn's dagen op grond van I Petrus 1 : 23 beweerden, dat de wedergeboorte alleen tot stand kon komen door het gepredikte Woord en die daarom van een wedergeboorte bij de kinderen en dus ook van hun doop niets weten wilden, omdat, zooals zij zeiden, »de kinderen nog geen oordeel des onderscheids hebben« en het Woord dus niet kunnen hooren noch verstaan. Natuurlijk is dit laatste op zich zelf volkomen juist; want het gepredikte woord richt zich altoos tot het *bewuste zieleleven*, het moet niet alleen door het oor gehoord, maar ook door ons verstand worden verstaan, zal het werking op ons zieleleven kunnen doen. En daarvan kan natuurlijk bij onze kleine kinderen geen sprake wezen, evenmin als bij die volwassenen, die, omdat zij idioot of volslagen krankzinnig zijn, het Woord niet kunnen begrijpen. Hing de wedergeboorte dus metterdaad van de prediking van het Woord af, dan zouden onze jonge kinderen niet alleen niet gedoopt mogen worden, maar ook niet zalig kunnen worden, wanneer zij jong kwamen te sterven. Dat is de reden, waarom Calvijn zoo krachtig en beslist tegen dit gevoelen der Wederdoopers is opgekomen. »Wie zal het wagen, zoo zegt hij, God eene wet voor te schrijven, dat Hij niet op eene andere wijze dan door de prediking van het Woord de kinderen in Christus zou kunnen inlijven«? Daarom spreekt hij telkens van »een verborgen en geheime werking« des Heiligen Geestes, die buiten het Woord om in de harten der kinderen de wedergeboorte tot stand brengt, en hij beroept zich daarvoor op het bekende voorbeeld van Johannes den Dooper, die reeds van zijner moeders lijf af met den Heiligen Geest vervuld is geweest, en van Christus zelf, die geheiligd was van kindsbeen af. En dat onze Gereformeerde Kerken het hierin geheel met Calvijn eens waren, moge blijken uit hetgeen de Westminstersche Confessie in Cap. X zegt; eerst wordt hier over de uitwendige *roeping* door het Woord gesproken, maar daarna wordt uitdrukkelijk verklaard, dat deze roeping door het Woord volstrekt niet altoos noodig is om wedergeboren en zalig te worden, aangezien »Christus de uitverkoren kinderen, die vroeg sterven, evenals de volwassen uitverkorenen, die niet vatbaar zijn om door de bediening des Woords geroepen te worden, wederbaart door den Heiligen Geest, die werkt *waar, wanneer* en *hoe* het Hem behaagt«.

Zoo zijn onze Gereformeerde Kerken steeds voor de vrijmacht Gods in het werk Zijner genade opgekomen.

De Geest blaast, waarheen Hij wil!

Dr. H. H. K.

Leestafel.

ANNUARIUM der SOCIETAS STUDIOSORUM REFORMATORUM. 1916. Rotterdam, 1916, J. H. Donner.

Door verschillende omstandigheden werd de verschijning van dit Jaarboek eenigszins vertraagd.

De Unie van Gereformeerde studenten aan openbare hoogescholen in Nederland, onder den naam SOCIETAS STUDIOSORUM REFORMATORUM, gewijzigde voortzetting van de, op 9 Februari 1886, te LEIDEN opgerichte Unie: HENDRIK DE COCK, is voor de toekomst van het Gereformeerde volksdeel ten onzen een zoo belangrijke vereeniging, dat ik op dit haar vijfde Annuarium tevens een „Lustrumjaarboek", ter nadere kennisneming van allen, die in het Gereformeerde ten onrent belangstellen, volgaarne hier de aandacht vestig.

Weldadig aandoend piëteitsgevoel spreekt uit dat plaatsen van het portret van H. DE COCK, een van de Vaderen der Scheiding en patroon der Unie, tegenover het titelblad van dit Lustrumjaarboek, hetwelk verdeeld is in twee deelen: VEREENIGINGSLEVEN en BIJDRAGEN.

* *

Uit het eerste deel, meer van intern belang, wil ik alleen vermelden, dat KERKELIJ der Unie S. S. R. is: PROF. DR. H. BAVINCK; in haar BESTUUR h. t. zitten de heeren H. J. DIRKSEN, E. J. LINZEL, P. R. MICHAEL, J. J. F. v. d. BERGH en M. GERBRANDY, respectievelijk als praeses, ab-actis, fiscus, assessor I en assessor II terwijl de heer N. KOERS h. t. als Vaandrig fungeert; dat te AMSTERDAM een Afdeeling is met 33, te LEIDEN met 17; te UTRECHT met 26, te GRONINGEN met 24 en te DELFT een met 30 leden; dat over het geheel ook de Unie den invloed der mobilisatie ondervonden heeft; en eindelijk, dat onder de zes novieten, die tot de Amsterdamsche afdeeling toetraden, zooals het verslag vermeldt, „een novitia was, een voorrecht, dat tot nog toe geen der zusterafdeelingen te beurt gevallen is".

* *

Uit het tweede deel: de BIJDRAGEN, wijl ter onderkenning van den geest der UNIE, meer van extern belang, is breeder te vermelden.

Het opent met een IN MEMORIUM FRITS BARENDS. Was reeds in het jaarverslag van de Afdeeling Amsterdam, de uitvaart van dezen commilito met enkele woorden van deernis herdacht, dit kort IN MEMORIAM met portret, „geeft geen biografie, maar slechts een enkelen trek uit het leven« van den zoo vroeg gestorvene. Het is de trek van onbaatzuchtigheid, hierin uitkomend, dat FRITS BARENDS, de Med. Doctorandus, hoe gaarne hij ook Letteren had gestudeerd, toch en dat terwijl niemand er hem toe dwong, de Medicijnen had gekozen, omdat hij het »zijn roeping achtte als arts voor *anderen* wat te zijn".

Volgen drie bijdragen van Heeren Reunisten.

PROF. DR. A. NOORDTZIJ geeft een, met redenen omkleed, ontkennend antwoord op de vraag of het dichtstuk „Enoema elisj", EEN BABYLONISCH SCHEPPINGSEPOS KAN GENOEMD? Een studie, die inzonderheid voor Theologen en Theologanten, dit Annuarium lezenswaardig maakt.

Maar niet minder lezenswaardig en ook behartigenswaardig acht ik, althans zoo voor sommige hunner als voor vele anderen mijner Geloofs- en Kerkgenooten dit Annuarium om de bijdrage die DR. J. v. d. VALK er voor leverde: AESTHETISCHE WERELDBESCHOUWING. Goed ben ik het met hem eens wanneer hij op het einde schrijft: „Zoo is de aesthetische wereldbeschouwing een eisch van Godswege, een eisch van dankbaarheid voor de heerlijkheid waarmede Hij de gansche Schepping bekleedt tot zelfs de lelièn en het gras des velds".

U ziet, dat hier de aesthetische- niet treedt in de plaats van, maar onderschikt is aan de religieuse wereldbeschouwing.

En eindelijk is dit Annuarium, wat de bijdragen der Reunisten betreft, ook interessant voor wie geen biologen van hun vak zijn, door IETS OVER DE ZWITSERSCHE NATIONALE PARK- EN NATUURBESCHOUWING, wat de heer J. P. DE GAAY FORTMAN, biol. doctS. er in schreef.

Tusschen deze drie stukken der Reunisten, van wijlen Docent A. STEKETEE, uit diens literaire nalatenschap voor het Jaarboek afgestaan, door DR. A. GOSLINGA, een stuk: DE VREETWERELD. De auteur werd tot het schrijven van dit stuk blijkbaar geïnspireerd door het bekende slot van SCHILLER's gedicht: DIE WELTWEISEN:

Einstweilen, bis den Bau der Welt
Philosophie zusammenhalt,
Erhält sie das Getriebe
Durch Hunger und durch Liebe.

Ik ben de gebroeders GOSLINGA nog altijd dankbaar dat zij mij, met hun uitgave van een deel der, door hun oom nagelaten geschriften dezen christen-denker nader gebracht hebben.

STEKETEE is mij, ook om zijn levensomstandigheden, maar vooral om zijn denkrichting bijzonder sympathiek, en voor nu twee jaren heb ik aan dit mijn medegevoel dan ook hier in de HERAUT uiting gegeven. Maar al pareît ook in VREETWERELD telkens en telkens weer zijn fijne geest; al doet hij mij bij wat ik zou willen noemen het licht der wijsbegeerte van de Openbaring zien, dat niet eenmaal zal saamhouden maar nu reeds saamhoudt, den wereldbouw iets veel hoogers dan de „wereldwijsheid"; al doet hij mij bij dat licht in VREETWERELD ook zien, dat achter de twee het wereldbeweeg in-stand-houdende natuurdriften van den „honger" en de „liefde" nog iets veel machtigers zit; toch moet mij van 't hart, dat ik onder het lezen van andere stukken van STEKETEE meer genoten heb dan bij de lezing van VREETWERELD.

* *

En nu wat het extern belang van dit Annuarium van Gereformeerde studenten betreft, ter onderkenning van den geest der Unie nog grooter: de bijdragen van de Heeren Studenten zelf.

Deze bijdragen, drie in getal, staan in het teeken van de kunst.

Eerst, DE SCHILDWACHT door J. SABOT.

Up to date.

Lang niet onverdienstelijk rijmloos vers, dat het zelf doorvoelde van den jongen man, die staat als schildwacht in winterwind aan onze grens

»waar tegen grauwe lucht de donk're
boomen lijnen",

zóó in wordt uitgerongen dat ge het gaat medevoelen.

Dan twee proza-stukken.

Het eerste is van den heer D. M. J. P. C. BEKKAART, Candidaat in de Ned. Letteren te Amsterdam. ISZ. QUERIDO's JORDAAN ALS NATURALISTISCH-EPISCH KUNSTWERK.

Ik ben mijn lotgenoot op het stuk van vijf voornamen dankbaar voor deze, onder Gereformeerden zeldzame waardeering van dit kunstwerk. In zijn fijn gestileerde en bezonken critiek er op, die ik met evenveel genot heb gelezen als vroeger de, ook door BEKKAART „prachtig" genoemde beoordeeling der JORDAAN door H. W. VAN CAMPEN toont zich deze jonge man een even goed gereformeerd christen als goed estheticus. Ik heb mijn redenen om er hier nog maar alleen van te zeggen, dat met wat hij in dit stuk ter rechtvaardiging van de naturalistische kunst in het algemeen en over DR. JORDAAN in het bijzonder schrijft, ik het van harte eens ben en ik dan ook elken passus in zijn stuk zou kunnen onderschrijven. Ook dezen passus waarin hij het heeft over „de geestelijk-onvolwassenen, de aesthetisch-totaal-imbecielen en sensucel-laagstaanden en dan zegt: „Er zijn ook jongeren, wien ge het boek niet geven moet, zooals ge met al het schoone en verhevene voorzichtig moet wezen tegenover hen, die, nog niet in staat het goede en verreinende te beseffen, dit tot eigen verderf misbruiken zouden."

Het tweede proza-stuk: DE IDEE DER MUZIEK door JAC. BROUWER, Werktuigkundig student te DELFT, wekte bij lezing, om de groote kennis der geschiedenis van de muziek en het wijsgeerig inzicht in het wezen dezer kunst mijn bewondering.

Ten slotte het, met de beeltenissen veler feestgenooten verluchte Verslag van het laatst, op 9 Februari te AMSTERDAM, gevierde lustrum der S. S. R.

Een verslag waaruit mede blijkt, dat deze Vereeniging haar doel: de organisatie van studenten van Gereformeerde belijdenis aan openbare hoogescholen, zoowel door haar leden te steunen in hun Geloofsovertuiging, als door het bevorderen van het gezelligheidsleven, met nog even onverzwakte energie nastreeft als toen zij vóór 30 jaar werd opgericht.

Nu ik dit boek wil dichtslaan, valt mijn oog nog eens op het portret van HENDRIK DE COCK.

Zeker de leden van S. S. R. zien er, voor zoover ik ze ken, wel eenigszins anders uit dan deze Calvinist, blijkens dit portret, er heeft uitgezien. Zij zijn naar het uiterlijk kinderen van onzen tijd, gelijk hij het was van den zijnen. En ook ziet, gelijk uit dit ANNUARIUM blijkt, ook de periphérie van hun innerlijk leven er anders, wijl breeder uit, dan naar ik uit DE COCK's levensbeschrijvingen weet, die van het zijne er uitzag, maar toch blijkt uit dit Annuarium, dat de Vereeniging die eens zijn naam koos, niet anders wil, dan dat haar leden in het centrum van hun innerlijk leven niet anders zullen zijn en blijven dan overtuigde, trouwe Calvinisten, gelijk hij er een was.

Hierin ligt, gelijk ik in den aanvang schreef, de groote beteekenis van de S. S. R. voor de toekomst van het Gereformeerde Nederland.

P. S. Mag ik aan de H. H. Uitgevers beleefd, maar dringend verzoeken, boeken ter bespreking in de HERAUT, gedurende de maanden Juli en Augustus niet aan mij, maar aan het Bureel van de STANDAARD, WARMOESSTRAAT 96 te Amsterdam, te zenden. G.

Officieele Berichten.

Korte notulen van de Vergadering der Classis Brielle, gehouden te Middelharnis 10 Mei 1916.

1. De vergadering wordt op gewone wijze geopend.

2. In het moderamen nemen zitting: Ds. Dekker als praeses, Ds. Esselink als scriba en Ds. van Velzen, als assessor.

3. Een tweetal kerken, die niet vertegenwoordigd zijn, zullen hiervoor worden aangeschreven.

4. Ds. Verrij van Hellevoetsluis en N.-Helvoet, voor het eerst ter vergadering, wordt verwelkomd, welk woord van welkom door hem wordt beantwoord.

5. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en na eenige wijziging vastgesteld.

6. Wordt besloten, dat de assessor zich zal belasten met het maken der »korte notulen«.

7. De »huishoudelijke regeling« der classis zal worden herzien; hiervoor worden benoemd Ds. van Lummel en Ds. de Jonge.

8. Komt in behandeling het rapport van de in de vorige vergadering benoemde commissie inzake het ontwerp-art. XIII K. O., ingediend door deputaten, benoemd door de Part. Synode Z.-Holland (Zuid) in haar vergadering van Juni 1915. Resultaat der bespreking is, dat dit ontwerp wordt ter zijde gelegd en een ontwerp van dezelfde strekking, ingediend door deputaten, benoemd door de partic. syn. Z.-Holland (Noord) in haar laatste vergadering, wordt overgenomen, hier en daar gewijzigd.

9. Bij de rondvraag art 40 K. O. wordt den kerken v. O. en S. in overweging gegeven gecombineerd te beroepen. Wordt een kerk aangespoord het tractement van haar D. d. W. te verhoogen en wordt een andere kerk in een tuchtzaak advies verstrekt.

10. Tot afgevaardigde ter partic. Synode Z.-Holland (Zuid) worden benoemd:

DD. Dekker en v. Lummel, ouderl. J. C. Borgdorff en Prins primi; DD. de Jonge en Verry, ouderl. L. Quak en J. v. Seters Wzn., secundi.

11. De synode zullen ter benoeming worden voorgedragen de volgende deputaten: voor Zending: Ds. Mol, pr. en Ds. Lummel, sec.; voor art. 49: Ds. Esselink pr. en Ds. v. Lummel, sec.; voor art. 19: Ds. de Jonge, pr. en Ds. Dekker, sec.; voor Weeshuis-Middelharnis: J. C. Borgdorff, pr. en G. Borgdorff, sec.

12. De vacaturebeurten worden geregeld.

Den Bommel: Juni Ds. Dekker, Juli Ds. de Jonge, Aug. Ds. Mol; Brielle: Juni Ds. Van Velzen, Aug. Ds. v. Lummel; Ouddorp: Juli Ds. Verry, Aug. Ds. v. Velzen; Rockanje: Juli Ds. Esselink, Aug. Ds. Dekker; Stellendam: Juni Ds. Mol, Juli Ds. v. Lummel; Tinte: Juni Ds. Esselink, Aug. Ds. de Jonge.

13. De volgende vergadering wordt vastgesteld op 26 Juli, te houden te Middelharnis.

14. De korte notulen worden gelezen.

15. De vergadering wordt gesloten op gebruikelijke wijze.

G. v. VELZEN,
assessor.

Buitenland.

Duitschland. Eene nationale kerk? Menige pen is in Duitschland in beweging geweest om te schetsen wat de »religie na den oorlog" zijn zal. Aan de eene zijde zijn er mannen opgestaan, die de hoop hebben uitgesproken, dat de »groote tijd« dien men doorleeft, leiden zal tot een dieper geestelijk leven en daardoor tot vernieuwden bloei van de Kerk des Heeren, al wordt daarbij niet over het hoofd gezien, dat zich allerlei verschijnselen voordoen welke doen vreezen voor een geest van toenemende verwildering, waartegen men zich echter bij voorbaat zoekt te wapenen. Aan de andere zijde staan er mannen op, die pleiten voor het stichten eener »nationale kerk«, die voor alles Duitsch moet zijn, in welke men Evangelischen en Monisten, in den geest van Haeckel en Bebel, wil saambrengen. De nieuwe Kerk zal zich moeten baden in de nieuwe stroomen van de Duitsche macht; zij zal drinken uit het water dat den Germaanschen wil sterk en krachtig maken moet voor den strijd. De Duitsche vroomheid zal een heroïke kleur moeten aannemen, in plaats van de sentimenteele tint, die haar tot hiertoe heeft gekenmerkt. Van het stichten van zulk eene Kerk zal natuurlijk niets komen, maar de gedachten die aan het plan ten grondslag liggen, zijn aan sommige Duitsche geesten niet geheel vreemd. Maar dat zij in kerkelijke kringen invloed van beteekenis zouden hebben, kunnen wij niet bemerken.

Opmerkelijk is hetgeen een Engelsch Christelijk blad in dezen ten beste geeft. »De apostel leert dat alle macht van God is; maar die macht wordt ongoddelijk, zelfs duivelsch, wanneer zij van Hem gescheiden en omgekeerd wordt in een middel om zelfzuchtige doeleinden te bereiken. Niet alleen Duitschland, maar geheel Europa, Engeland ingesloten, is geroepen de valsche denkbeelden van Nationalisme en Internationalisme, die tot hiertoe hebben geregeerd, te laten varen. Alleen wanneer de afzonderlijke machten hare verplichting tegenover Hem volbrengen, Die de hoogste macht is, en haar georganiseerd leven in overeenstemming brengen met dat feit, zal een fundamenteele vrede komen. Deze hoogste boodschap heeft de Kerk aan de wereld van dezen tijd te brengen.«

Wij stemmen het van harte toe, maar zal het van den Heere niet moeten afgebeden worden, dat de machten dezer wereld daarvoor geopende ooren zullen hebben?

Frankrijk. De Roomsche geestelijkheid en de oorlog.

Eerst in deze dagen worden uit Kerkelijke kringen mededeelingen gedaan omtrent de verliezen die, de Fransche Roomsche geestelijkheid op het slagveld geleden heeft. In Frankrijk moeten ook de dienaren der Kerk het land als soldaten dienen. 13441 geestelijken werden soldaat; 1408 lieten op het slagveld het leven, 6322 werden gewond en 811 zijn krijgsgevangen genomen of vermist. Meer dan 55 percent der priestersoldaten werden dus slachtoffer van den oorlog. Korpscommandanten, die de Roomsche Kerk een goed hart toedroegen, stonden 12064 priesters toe hulpdienst te verleenen bij het wegdragen der gewonden. Dat deze dienst niet zonder gevaar voor het leven werd waargenomen, bewijst het feit, dat 79 van deze gewondendragers werden gedood, terwijl 533 gewond zijn. Voor den dienst der Kerk bleven voor geheel Frankrijk slechts 8000 geestelijken beschikbaar. Wanneer men deze cijfers bij elkander telt, dan komt men tot een getal van 34.000 priesters. Dit cijfer schijnt hoog, maar de Fransche republiek heeft ook die priesters bij haar leger ingelijfd, die zij te voren als leden eener verboden geestelijke orde uit het land gedreven had. Voor een dertig jaar waren er in Frankrijk 40,000 dienaren der Roomsche kerk, doch dit getal is van lieverlede ingekrompen, omdat er bij de Fransche jongelingschap steeds minder lust was zich aan den dienst der kerk te geven. Vele pastoors en kapelaansplaatsen konden vóór het uitbreken van den gruwel der verwoesting die ook over Frankrijk kwam, niet bezet worden. De oorlog heeft dus gemaakt, dat voor het vervolg het gebrek aan dienaren der kerk zeer groot zal zijn, ook omdat reeds 18 jarige jongelieden voor den krijgsdienst opgeroepen werden. Als in het vervolg niet groote scharen jongelieden zich aan den dienst der kerk geven, zal de Roomsche kerk van Frankrijk met groot gebrek aan dienaren nog geruimen tijd te worstelen hebben.

Engeland. Vereeniging van Kerken. Wij deelden reeds mede, dat er eene beweging in Engeland ontstaan is om de eenheid van de Kerk des Heeren op aarde tot openbaring te brengen. Eene groote wereldconferentie zou daartoe bijeengeroepen worden. Ook in Engeland werd eene commissie benoemd om zulk eene conferentie voor te bereiden, welke commissie samengesteld is uit leden van de Engelsche Staatskerk en leden van de Vrije Kerken.

Het rapport van deze commissie zag onlangs het licht. In het eerste hoofdstuk wordt de nadruk gelegd op de omstandigheid, dat de Protestantsche Kerken vele fundamenteele stukken gemeenschappelijk belijden. Ofschoon onder die rubriek veel waars gezegd wordt, zoo blijkt toch uit het derde punt van het rapport, dat er ook in fundamenteele stukken zooveel verschil van meening onder zich noemende Protestanten bestaat, dat er van eene vereeniging op gemeenschappelijken grondslag geen sprake zijn kan. In genoemd punt wordt gezegd: „Het Woord Gods is vervat in het Oude en Nieuwe Testament en bevat de blijvende geestelijke waarde van den Bijbel".

Hieruit blijkt duidelijk, dat de commissie van gevoelen is, dat er behalve het Woord van God andere dingen in den Bijbel gevonden worden die niet tot het Woord Gods behooren en daarom geen blijvende geestelijke waardij bezitten. In plaats van te belijden dat de Bijbel Gods Woord is, beweert men dat er onderscheid gemaakt moet worden tusschen Gods Woord en den Bijbel. Het spreekt van zelf, dat eene Kerk, die belijdt dat Gods Woord de Bijbel is, zich niet kan vereenigen met hen, die dit fundamenteele stuk loochenen. Daarom moet de poging der commissie falen.

Gemengd Nieuws.

Predikanten verdacht gemaakt. De vijanden der kerk verspreiden in Duitschland geruchten, alsof in dezen nijpenden tijd, hooggeplaatste personen en vooral predikanten groote voorraden levensmiddelen opgeslagen hebben. De predikant Sieveking te Husum zag zich genoodzaakt de volgende verklaring te publiceeren: »Aan de vragers en praters in de stad en in de omstreken deel ik mede: 1o. dat ik nooit in het bezit van de mij toegeschreven zakken meel geweest ben; 2o. dat deze daarom niet in mijn huis in beslag konden genomen worden; 3o. dat ik daarom deswege niet in verzekerde bewaring kon gesteld worden; 4o. dat ik noch boter noch melk rijkelijker krijg dan iemand anders, integendeel; 5o. dat alles, wat overigens over mij gesproken wordt, zotteklap is. Ik doe deze mededeeling niet alleen tot beschaming der praters, maar vooral in het belang van het ambt, dat mij van de stad in de proostij is opgedragen."

Uit Korea. In Korea mag geen zendeling arbeiden, of hij moet daartoe door de Japansche overheid toegelaten zijn. Een politie-agent hield onlangs een Bijbelcolporteur aan en vroeg hem naar het »bewijs, dat hij gerechtigd was dien arbeid te verrichten. „Hier is het", sprak de colporteur, en las de woorden voor uit het laatste hoofdstuk van het Ev. van Marcus: „Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen." De agent liet den colporteur doorgaan.

Salomon's rechtspraak herhaald. Voor de Politierechtbank van Westminster kwamen onlangs twee vrouwen, die elkander den eigendom van een wollen deken betwistten. „Is dit niet een geval waarbij ik het voorbeeld van Salomo kan volgen en bevelen, dat de deken in tweeën geschuurd zal worden," vroeg de rechter. De eene vrouw zeide: „Ik verlang niet dat mijn deken in tweeën gescheurd wordt." De andere sprak: „Liever dan dat de deken verscheurd wordt, zie ik dat deze vrouw haar heeft, al is zij een slecht mensch." De rechter oordeelde dat de deken aan de laatste toekwam.

WINCKEL

Voor Kinderen.

OM EEN PENNING.

II.

EEN HELPER.

Op den morgen dan waarvan reeds gesproken is, stond tegen negen uur een groepje jongens en meisjes van verschillenden leeftijd bij den dorpsput. Blijkbaar waren zij niet op hun gemak en schenen weinig lust te hebben de school binnen te gaan. De hooge kleur op de wangen der kinderen, het zweet dat sommigen van het gezicht druppelde bewees, dat zij zich ingespannen hadden en denkelijk ook wel moe waren. De meesten keken wat verlegen en bijna allen grabbelden in hun zakken, als moesten er schatten uit te voorschijn komen.

„Hoe kon je nu ook den tasch vergeten, Piet", zei een der meisjes, »had ik hem maar zelf gehouden."

„Dan kon het je ook gebeurd zijn" antwoordde Piet kalm. „We hebben te lang gespeeld. Ik zei het wel dat het te laat werd. Maar jelui meisjes hebt nooit haast."

„Och wat" sprak de oudste der beschuldigden, „als jelui jongens in het bosch een mooien eekhoorn ziet zooals van morgen, loop jelui ook niet door. Maar waar is de tasch gebleven?"

„O daar heb ik op gepast" zei een der kleinen; „ik weet goed bij welken boom hij ligt".

't Is nu toch te laat", zei het meisje. „Van middag zal hij er nog wel staan. Maar wat zullen we doen?"

Dat was gemakkelijker gezegd dan beantwoord. Het jeugdig gezelschap had zich al vroeg schoolwaarts begeven, wat trouwens een half uur loopen kostte. Onderweg had men in het bosch een jongen eenhoorn gezien, en jacht op hem gemaakt, wat natuurlijk tot niets leidde dan dat het erg laat werd. Op een draf moest men toen bij dit warme weer naar school. Even voor men daar aankwam ontdekte Piet eerst, dat hij